

Agata Ludwiczak
UNIwersytet Gdański, Wydział Ekonomiczny
Rozprawa doktorska
przygotowana w Katedrze Makroekonomii pod kierunkiem
prof. UG, dr hab. Jacka Zauchy

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Wspieranie z funduszy UE ponadgranicznych inicjatyw społeczności lokalnych w obszarze Południowego Bałtyku w latach 2007-2013 przez program współpracy transgranicznej Południowy Bałtyk

Rozwój Polski po wstąpieniu do Unii Europejskiej nabrał szybkiego tempa, a Polska stała się głównym beneficjentem Polityki Spójności UE. Od 2007 Polska notowała jeden z najszybszych wzrostów PKB wśród krajów UE. Jednak poprawa poziomu zamożności nie była jednolita w przestrzeni naszego kraju. Jednym z głównych wyzwań integracji europejskiej jest słaba identyfikacja mieszkańców krajów UE z europejską tożsamością. UE jest postrzegana jako dostarczyciel funduszy na rozwój, rzadko jednak obywatele Europy zdają sobie sprawę, że Unia będzie taka, jaki jest ich wkład w jej budowanie. W tym kontekście i ze względu na rosnące dysparytety ogromne znaczenie mają programy i działania łączące mieszkańców UE ponad podziałami, w tym ponad granicami. Różnorodność, która miała być kluczowym motywem spójności terytorialnej, przez niektórych ekonomistów zaczęła być postrzegana jako wyzwanie rozwojowe w sytuacji rosnących dysparytetów przestrzennych. Niestety, polityka rozwoju, w tym Polityka Spójności UE, nie nadążała za tym wyzwaniem. Stosowanie tych samych wymogów dotyczących tematycznej koncentracji funduszy dla zróżnicowanych pod względem potencjału ekonomicznego regionów ma znamiona błędu systemowego. Jednak problemy strukturalne różnych terytoriów nie zawsze są poprawnie identyfikowane, co z kolei znacznie utrudnia lub uniemożliwia właściwe określenie terytorialnie ukierunkowanych ścieżek rozwojowych i odpowiadającej im struktury interwencji publicznej.

Inicjatywy lokalne w wymiarze transgranicznym często nazywane są współpracą między zwykłymi ludźmi (*people-to-people* w nomenklaturze UE). Działania *people-to-people* ściśle powiązane są z systemami małych grantów, umożliwiającymi realizację projektów o ograniczonym zasięgu przez lokalne, nierzadko początkujące, organizacje czy władze samorządowe. Celem tych działań jest zwiększanie zaufania w transgranicznych relacjach społeczności lokalnych, a także tworzenie zasobów kapitału społecznego. Brak takiej współpracy pogłębia bariery mentalne, językowe i kulturowe. Zdaniem ekspertów małe projekty, charakteryzujące się zaangażowaniem społeczności lokalnych oraz podejmowaniem współpracy przez różnego rodzaju środowiska pozainstytucjonalne, okazały się sukcesem. W ich ocenie projekty tego typu powinny być realizowane m.in. w obszarze innowacji społecznych, np. tworzenia społeczeństwa obywatelskiego.

Głównym celem rozprawy jest identyfikacja przyczyn i natury problemów Programu Południowy Bałtyk we wspieraniu ponadgranicznych Inicjatyw Społeczności lokalnych oraz zaproponowanie sposobów ich ograniczenia. W rozprawie postawiona została także hipoteza główna, która zakłada, że Program Południowy Bałtyk wymaga zmian systemowych celem wspierania oddolnych inicjatyw społecznych mających istotne znaczenie dla rozwoju współpracy transgranicznej w obszarze Południowego Bałtyku.

Programy współpracy transgranicznej umożliwiają zacieśnienie więzi między społecznościami w wymiarze lokalnym – przygranicznym. Jednak procesy integracyjne nie są tak efektywne jak pierwotnie zakładano. Przyczyny tkwią w różnicach prawnych i formalnych, w znacznej mierze gospodarczych, a także mentalnych i społecznych pomiędzy krajami członkami UE. W tym kontekście niezwykle istotne jest, w jaki sposób będą rozwijane sieci współpracy transgranicznej. Czy będą zmierzać w kierunku sieci tożsamościowych, czy przyjmą postać sieci opartych na kalkulacji. Rozwijanie współpracy transgranicznej w wymiarze lokalnym, *people-to-people* nabiera więc szczególnego znaczenia, gdyż nie tylko przyczynia się do tworzenia sieci powiązań w wymiarze instytucjonalnym i społecznym, lecz sięga głębiej dążąc do budowania i umacniania wspólnej tożsamości.

Z przeprowadzonych rozważań można wyciągnąć także wnioski praktyczne oraz traktować je jako rekomendacje skierowane do podmiotów odpowiedzialnych i uczestniczących w programowaniu rozwoju regionalnego. W krajach Euroregionu Bałtyk proces programowania regionalnego powinien być oparty na szczegółowej wiedzy na temat potencjału rozwojowego z uwzględnieniem istniejących różnicowań regionalnych, a działania wynikające z zapisów strategicznych ukierunkowane terytorialnie. Jest to zgodne z podejściem do polityki regionalnej, polegającym na odnoszeniu korzyści z występujących różnicowań. Ze względu na podobne procesy zachodzące w sferze samorządowej i sektorze prywatnym, obszary wymagające interwencji powinny być wybierane w ramach polityki interregionalnej. Natomiast o działaniach wzmacniających rozwój w obrębie województwa decydują organy władzy publicznej w regionach w zakresie prowadzonej polityki intraregionalnej.

Rozważania zawarte w rozprawie oparto na ocenie stanu i kształtowaniu się działania 2.4 dla Inicjatyw Społeczności Lokalnych SBP. Analizy te powinny być kontynuowane, aby na bieżąco wskazywać obszary wymagające interwencji w ramach polityki regionalnej. Poza tym warto także rozszerzać zbiór mierników rozwoju, uwzględniających różne jego aspekty. Pozwoli to także monitorować zmiany pojawiające się w zakresie siły, kierunku i charakteru wpływu inicjatyw lokalnych na regiony nadmorskie jako całość, natomiast z uwzględnieniem poszczególnych ich obszarów.

